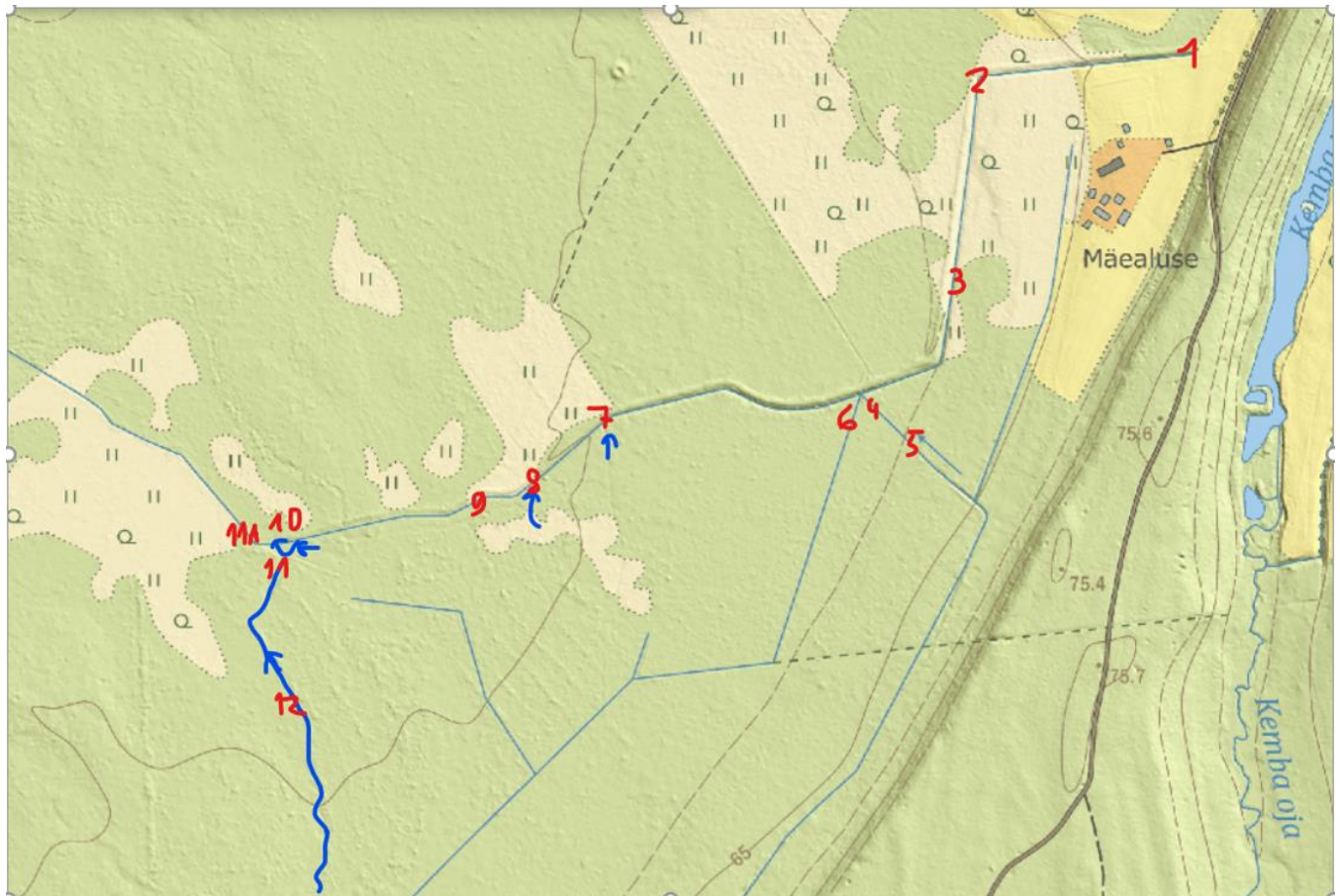

Välgu oja (VEE1080800) ülemjooksu vaatlus

Vaatluse aeg 04.05.25. Vaatleja Marko Vainu

1. Kraavi alguses on biokilega kaetud lomp, millest algas oorkine nire:

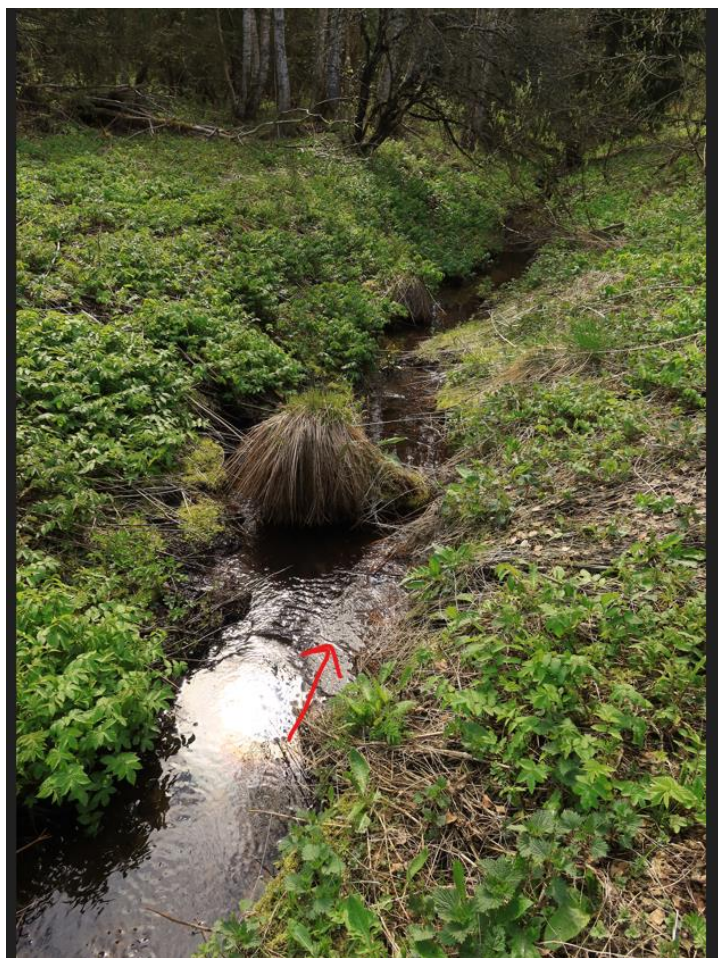

2. Meetrilaiune selgeveeline nire pöörab lõunasse:

3. Poole meetri laiune. Liiv on põhjas. Voolab kraavis, mille kaldal vall, aga hakkab lookeid moodustama:

4. **ETAKis** kaardistatud kagust tulevat kraavi pole. Loodest tuleva kraavi kaldas olevast sopistusest nirises veidi vett nagu allikast:

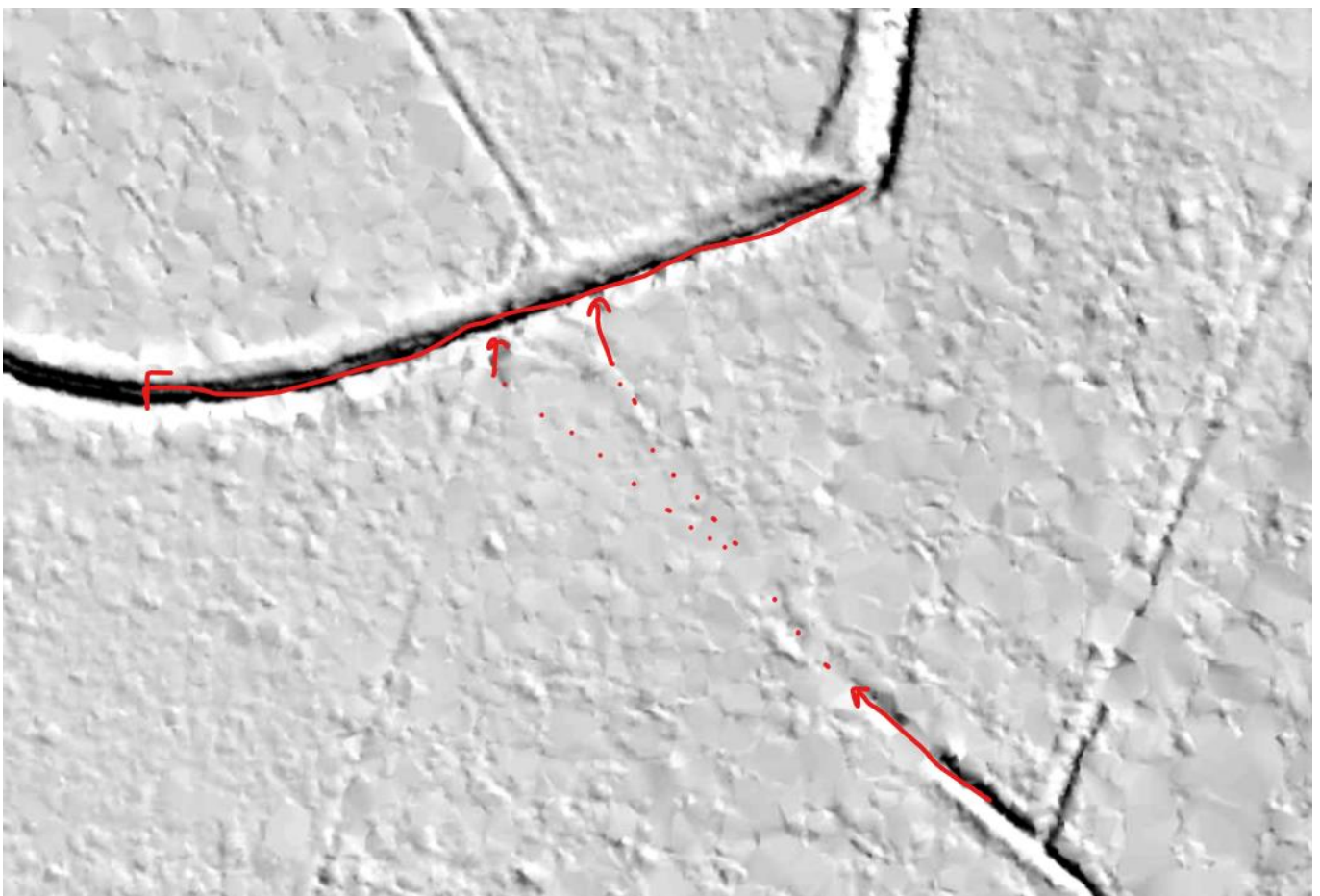

5. Siin oli kagust tulev nire olemas, kuid see imbib turbasse ning ilmselt tuleb loode pool kraavi kaldas uuesti välja:

6. Praegu on siia kaardistatud Välgu oja. Loodest tuleva kraavi kaldal olevas sopistuses on allikasarnane nire, kuid lõuna pool on vaid mudane soon, kus voolu pole. Võimalik, et kusagil lõuna pool on samasugune turbasse imbumise koht, nagu punktis 5. Pigem voolab aga siit välja ülejäänud punktis 5 turbasse imbunud veest. Välgu oja teljeks see kindlasti ei sobi:

7. Lõunast voolab liivapõhjaline nire, mis **on** ETAKis puudu:

8. Lõunast voolab veel üks liivapõhjaline nire, mis **on** ETAKis puudu. Oli veerohkem kui punktis 7 olev nire:

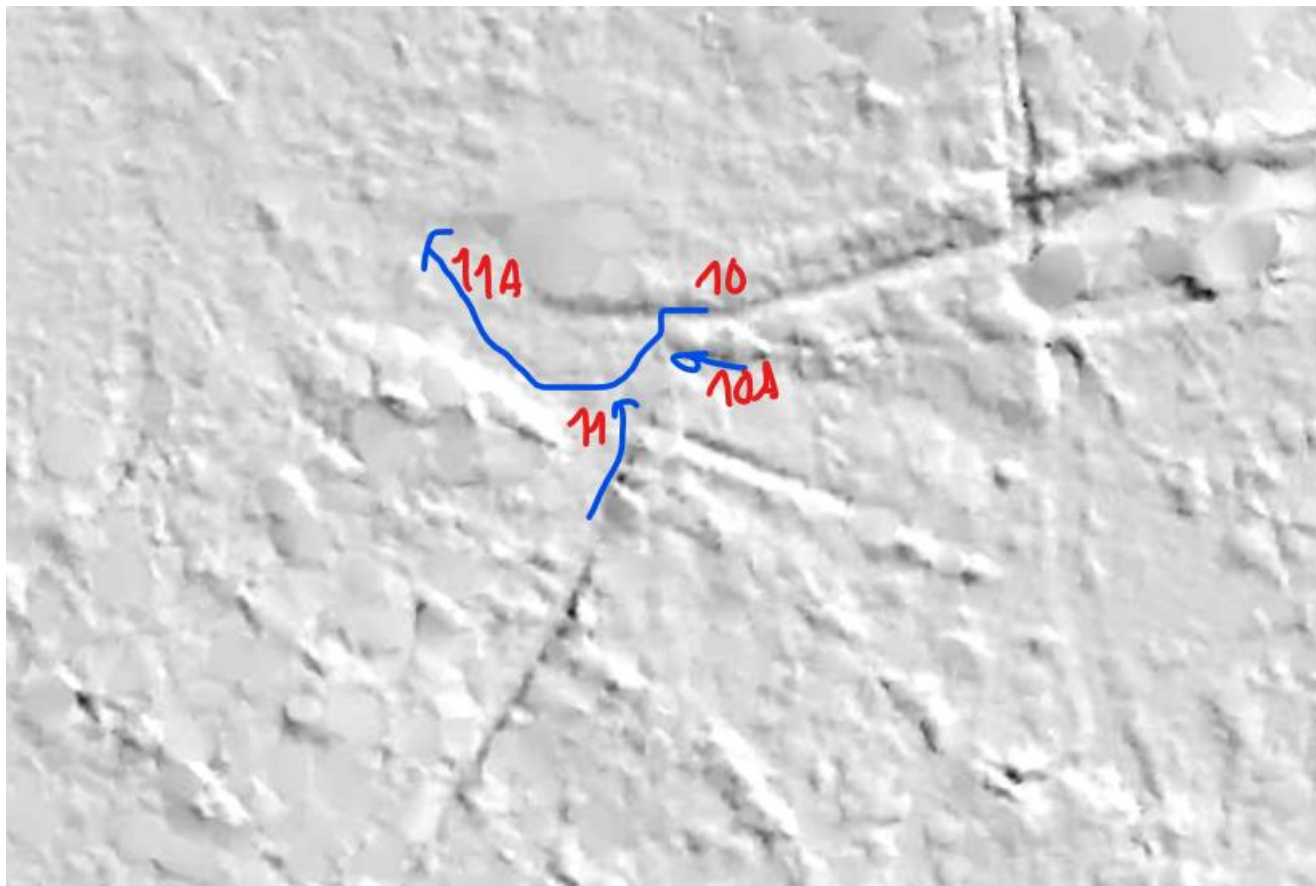

9. Siin muutuvad kirdest tuleva liivapõhjalise ja selgeveelise vooluveekogu kaldad madalamaks:

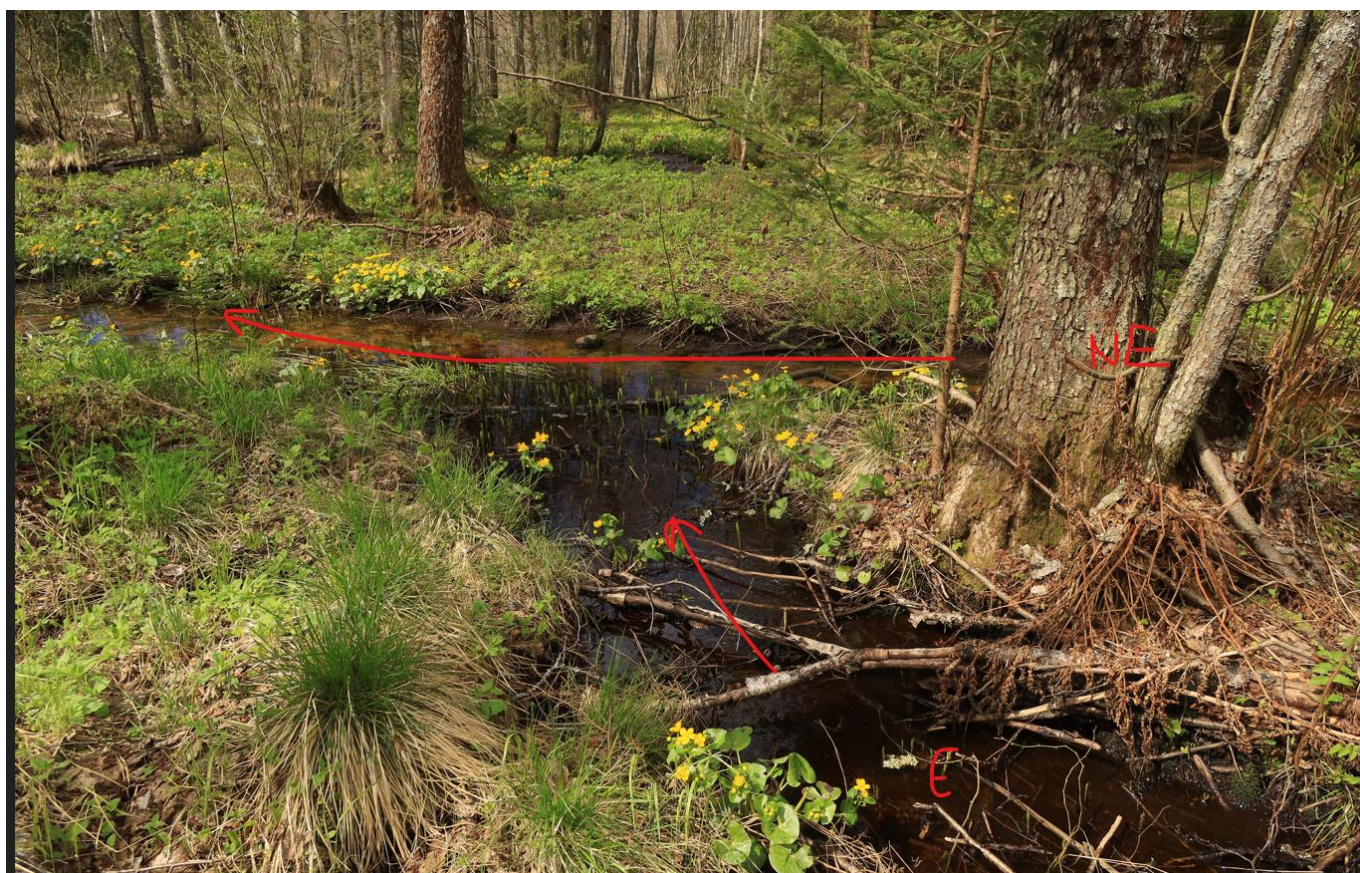

10. Vesi voolab kaarega lõuna poolt, mitte otse läände, nagu ETAKis kaardistatud on.

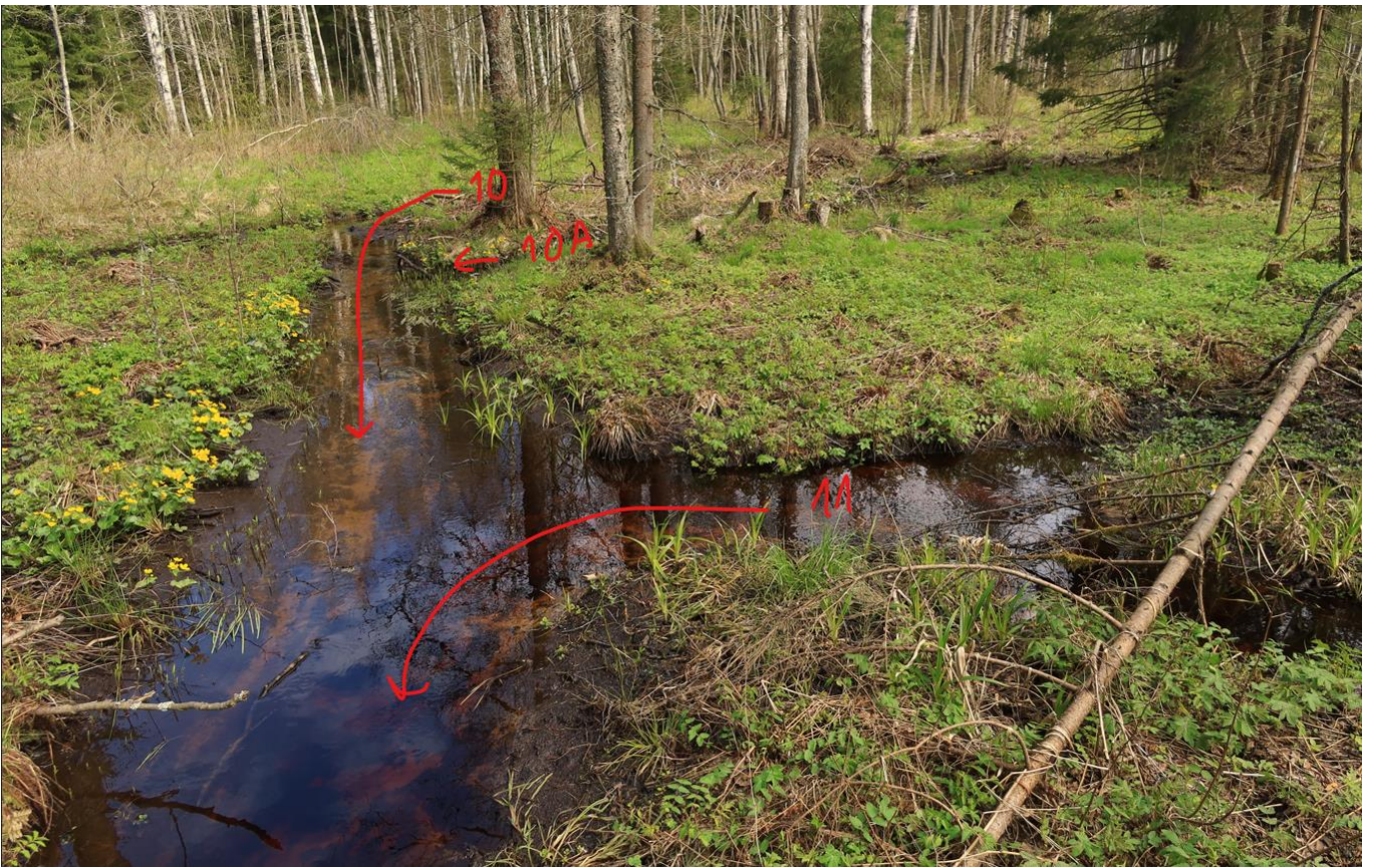
10A. Idast voolas üsna veerohke pruuniveeline nire:

11. Lõunast tuli tumedaveeline nire, mille vooluhulk polnud väiksem, kui idast tuleval nirel. Muutis ühinemiskohast allavoolu vee kohe tumedaks:

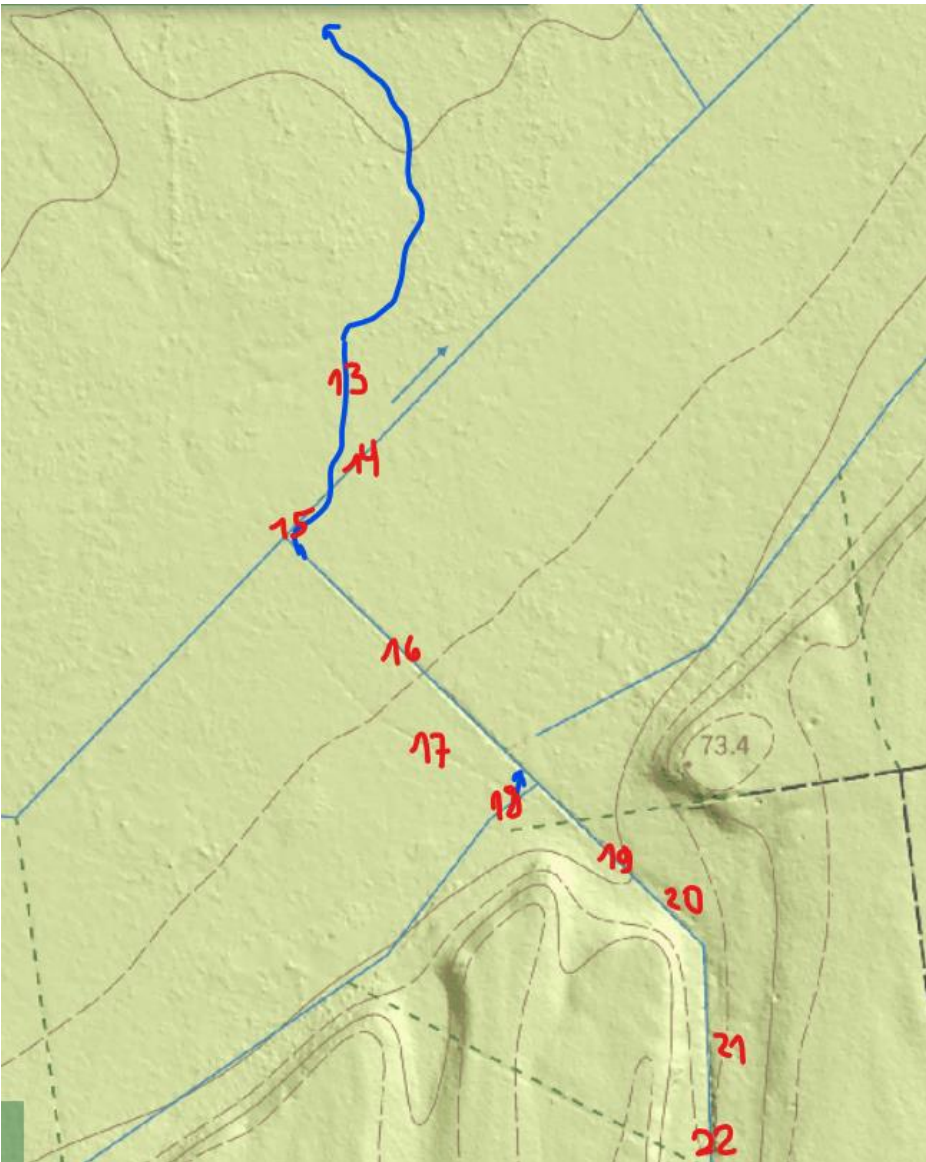

11A. Voolas tumedaveeline veerohke oja:

12. Metsa vahel voolab tumedaveeline, looklev oja:

13. Ilus, looklev, samblaste kallastega kuusikus voolav pruuniveeline oja:

14. Koht, kus praegu kulgeb Välgu oja registris olev telg. Siin pole isegi vagu mitte:

15. Oja säng on ainult poole meetri laiune, vool on kiire:

16. Siin on sängi süvendatud. Kraavivalli on näha:

17. Oja looduslik säng kulges ilmselt siit. Praegu on siin niiske soon:

18. Edelast nirises vett kagust tulevasse oja (**ETAKis on kraavi telg veidi valesti**).

19. Oja loodusliku sängi asukoht on süvendatud sängist lõuna pool mudase soonena aimatav:

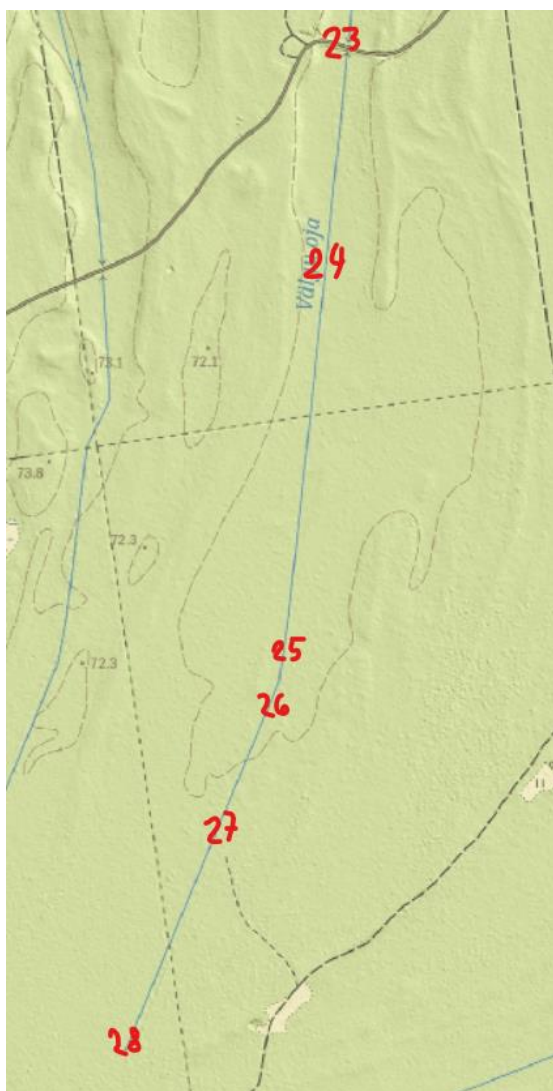
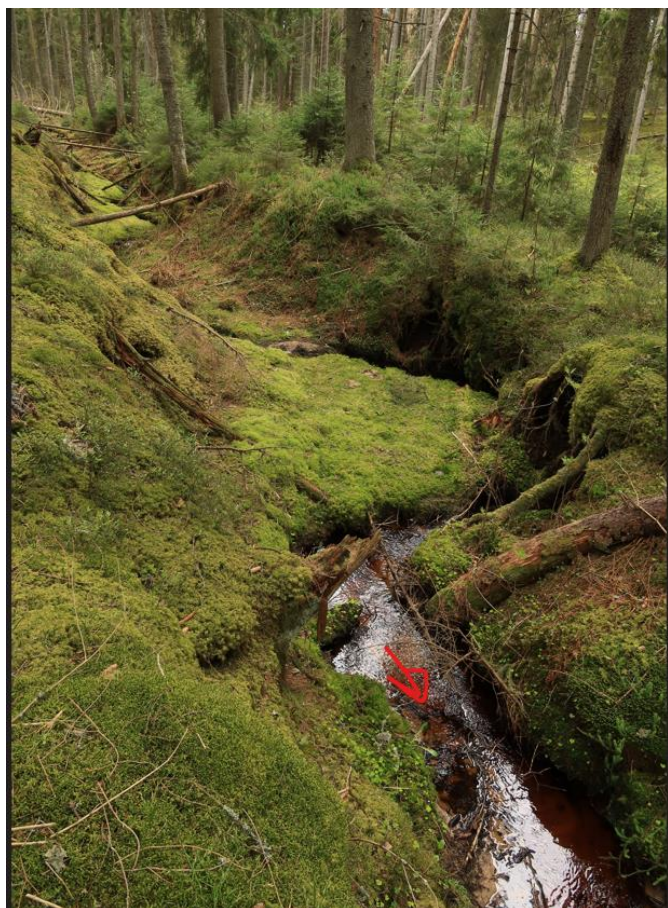

20. Selle koha peal on oja looduslik säng kulgenud ilmselt praegusest teljest põhja pool.

21. Ojast ida pool oruveerul on meetrilaiune loperguse kujuga veesilm (allikas), millest voolab vesi juurte alla ning tuleb nelja meetri kaugusel kiirevoolulise nirena taas päevavalgele. Vesi voolab ojja:

22. Oja lookleb üle 2 m sügavuses liivast kanjonis:

23. Voolab läbi truubi. On kraavilik. Ümber on kuiv palumets:

24. Tumedaveeline kraav. Vesi voolas:

25. Kolme meetri laiune kraav turbasamblases metsas. Oli vett triiki täis ning voolu polnud näha:

26. Kaheharuline, jäme sanglepp kasvab vooluveekogu sängis ees. Puust lõuna pool on üleujutatud kraav. Vesi niriseb sellest ida poole laiali ning imub sealt nähtavalt juurte ja pinnase alt kraavi tagasi:

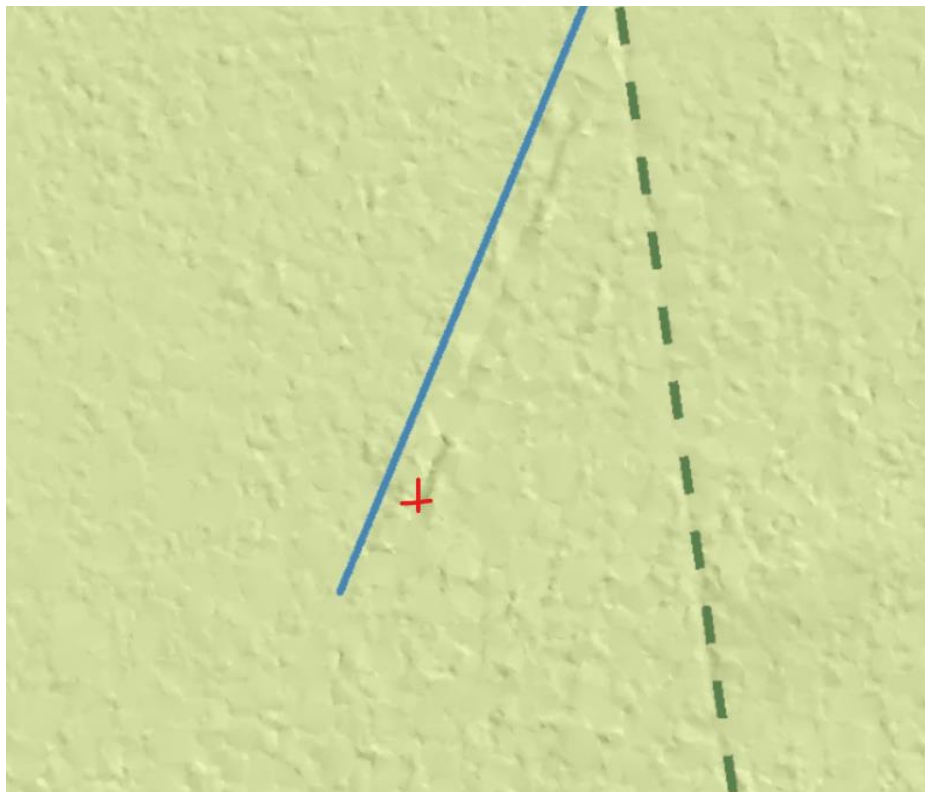

27. Veel üks väike pais. Ei saanud aru, millest see koosneb. Paisu alt nirises vesi läbi:

28. Turbasamblane, madal kraavi ots. Alguses on vaid niiske roheline sammal. Mõne meetri pärast on vesi sambla vahel. **Pole ETAKis päris õiges kohas:**

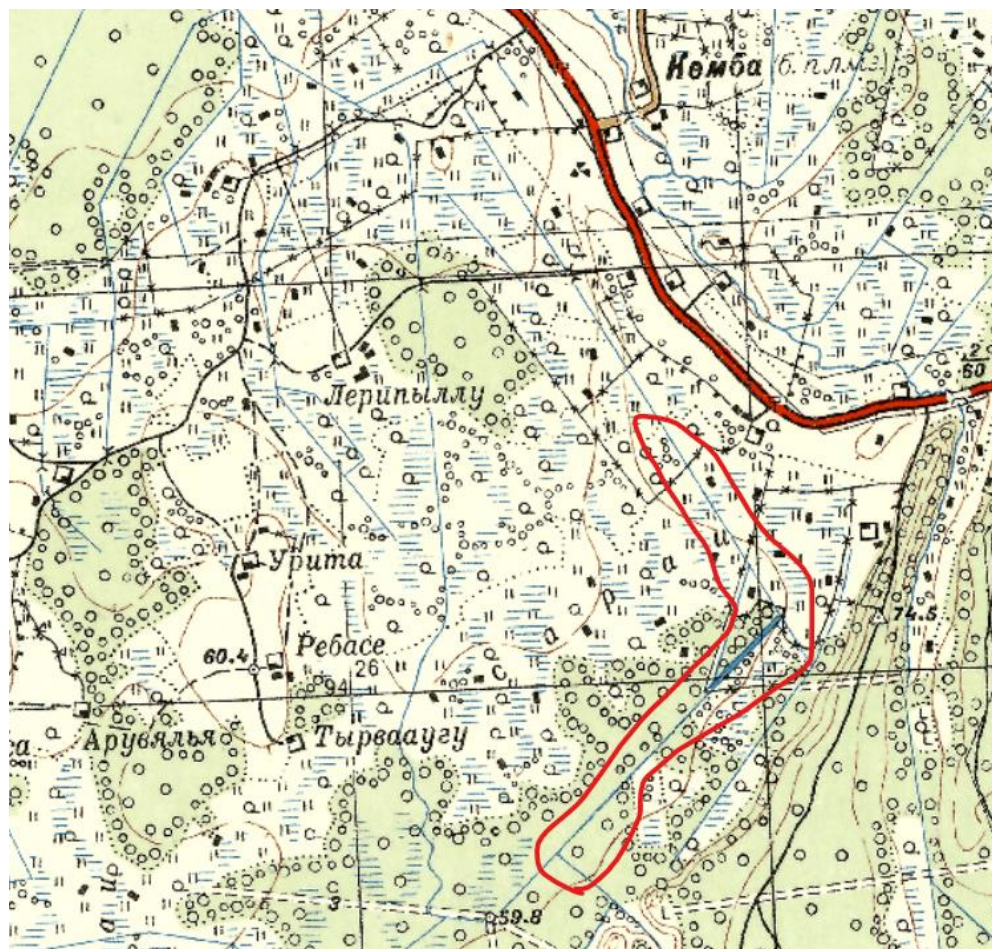

Olukord ajaloolistel kaartidel:

Schmidt'i Eestimaa kaardil on oja lähe kujutatud vaatluspunkti 12 piirkonnas:

Verstastel kaartidel ega EV kaartidel oja pole. NL 1:25 000 kaardil 1948. aastast on oja kujutatud kraavina astangust alla voolavana ning edasi mööda telge, mis tänapäevalgi ojaks loetud on, kuid mida tegelikkuses olemas pole. Mäealuse talust lääne pool on kujutatud seda vooluveekogu pööravat loodesse ning voolavat otse mööda telge, mida tänapäevalgi kaartidel ega looduses olemas pole:

Ka hilisematel kaartidel pole Välgu oja paremini kujutatud.

Järeldused: Praegune Välgu oja telg on vaatluspunktide 15 ja 11 vahel vale, kuna suuremal osal nende vahel olevast teljest vett ei voola. Schmidt'i kaardi põhjal on Välgu oja puhul tegemist loodusliku vooluveekoguga. Kuigi kaardil on oja lähe kujutatud liustiku taandumisel jäänud astangust põhja pool, on oja saanud tõenäoliselt alguse astangust välja kiilduvast põhjaveest. Vaatlusel õnnestus üks allikas punktis 20 ka tuvastada. Püsiva veevoolu olemasolule viitab ka astangus olev sälkorg, mille põhjas oja voolab. Millalgi on oja suunatud lõuna poolt metsakuivenduseks rajatud kraav ning süvendatud ka oja astangust alla voolavat sängi. Oja algupärase sängi säilmed on sälkorus ja sellest allavoolu ka tänapäeval nii looduses kui reljeefis jälgitavad.

NL kaartidel on oja kujutatud kulgema mööda kraavitud telge paralleelselt astangu jalamiga. See ei ole maapinna kõrguseid arvestades loomulik voolusuund. Kõik vaatlusel nähtud looduslikuilmelised nired voolasid astangu jalamiga risti ehk suurima langu suunas. Oja tegelik telg punktide 15 ja 11 vahel nägi välja sedavõrd looduslik, et on äärmiselt ebatõenäoline, et see oleks tekkinud hiljuti vee kirdesuunalisest kraavist väljamurdmise tagajärjel. Seda enam, et punktist 15 otse kirde poole kulgevast kraavist pole maastikus ühtegi märki säilinud. Seega tundub, et 1940ndatel kaardistamisel tehtud viga on aastakümneid kaartidel edasi kandunud ning oja tegelik asukoht on jäänud märkamata.

Kuigi oja looduslik lähe on tõenäoliselt olnud punktide 22 ja 23 vahel, pole seal tänapäeval eristuvat kohta, kuhu see määrata. Esimene looduses eristatav koht, mida vooluveekogu **lähtena käsitleda, on punktis 26** olev katkestus kraavis. Seega sobib see parema puudumisel Välgu oja lähteks. Kui kunagi peaks tekkima soov sealse piirkonna metsade veerežiimi taastada, siis võib endiselt oja teljeks jääva kraavi vähemalt kuni Pikajärve teeni sulgeda. Kuna ojal on säilinud looduslikus sängis lõike, pole senine tüüp „peakraav“ asjakohane ning õige tüüp on „oja“.